

אביי אמר: יש לחלק ביניהם: **בשושי מסכנין**, אבל **בשווצרי לא מסכנין**.

ומאי טעמא אין מסכנין בהם, אף שאינן מקבלין טומאה? **כיון**

יג-א דאותם "שווצרי", פרי ריחיהו, ריחם רע, ואם יסכך בהם את סוכתו, **שביק להו, ונפיק**. יעזוב בעל הסוכה את סוכתו באמצע החג, וילך וישוב לביתו. ועל כן גזרו חכמים (227) שלא לסכך בהם לכתחילה. (228)

אמר רב חנן בר רבא: הני היוזמי והיגי — מיני קוצים הם, **מסכנין בהו**, לפי שאינם אוכלי, ואינם מקבלים טומאה.

אביי אמר: בחיזמי **מסכנין**, אבל **במין הנקרא היגי, לא מסכנין**.

מאי טעמא? כיון דאותם "היגי", נתרי

טרפיהו עליהן נושרים ומצערים אותן. ולפיכך יש לחוש שמא אם יסכך בהם את סוכתו, **שביק לה ונפיק**. יעזוב בעל הסוכה את סוכתו, וישוב לביתו. לכן גזרו חכמים, שלא לסכך בהם לכתחילה.

אמר רב גידל אמר רב: האי אפקותא **דדיקלא**, אותם דוקרנים היוצאים מן הדקל סמוך למקום חיבורו לקרקע, **מסכנין בהו**, ואין בהם משום איסור סיכוך בחבילות.

דאף על גב דאגדי, מחוכרים הם יחד בצידם התחתון, ועשויים כחבילה, מכל מקום כשרים הם, **כי אגד בידי שמים לא שמיה אגד**. ואינה קרויה חבילה אלא אם נקשרה בידי אדם. (229)

ואף על גב דהדר אגיד להו, שחזר הוא עצמו וקשר אותם מלמעלה כדי שלא יתפצלו לכאן ולכאן, אין הם נאסרים משום חבילה,

עליו לעשות כן לכתחילה. ועיין בכורי יעקב שם. אבל שיטת הריטב"א היא, שסכך זה פסול אפילו בדיעבד, ואפילו כבר ישב בסוכה זו לא יצא ידי חובתו. והוסיף הריטב"א, ד"שווצרי" שריחן רע פסולים גם לדפנות, הואיל ומחמת ריחם הרע שביק להו ונפיק. אבל "היגי" פסולים רק לסיכוך, הואיל ונושרים העלין על ראשו ושולחנו, אבל בדפנות אין לחוש שמא יצא מן הסוכה מחמת נשירת העלין. וראה ילקוט מפרשים.

229. הקשו הראשונים: בגמרא כאן מבורר שאגד בידי שמים אינו חשוב אגד, ואילו לגבי הזאת מי פרה שצריך אגודת אזוב, שנינו במסכת פרה: "אזוב שיש בו שלושה קלחים, מפסגו [מחתכו] ואוגדו. פסגו ולא אגדו, אגדו ולא

227. מוסיף המשנה ברורה: ואם היה ריחם רע כל כך שאין דעת האדם סובלתו, יש לומר דפסול מדאורייתא, דבעינן "תשבו כעין תדורו", ואין המקום ראוי לדיוורין.

228. וכתב הרמב"ם: אבל אם עבר וסיכך בדבר הנובל ונושר, או בדבר שריחו רע, כשרה. ויתירה מזו כתבו המגן אברהם [סימן תרכט ס"ק יד] וביכורי יעקב [שם ס"ק כה], שאם סיכך סוכתו בדבר שריחו רע, יכול הוא לשבת בסוכה זו לכתחילה, אף אם יכול לשוב ולסככה בסכך אחר. אבל מדברי הרא"ש שכתב, "אבל יצא ידי חובתו אם סיכך בהם", מבורר, שדוקא אם כבר ישב בסוכה זו וקיים מצותו, יצא ידי חובתו, ואינו צריך לחזור ולשבת בסוכה אחרת. אבל אם טרם קיים מצותו, ויכול לקיימה בסוכה אחרת,

כי איגד בחר, לא שמייה אגד. דבר יחיד אינו נחשב כאגודה אף אם כורך סביבו חבלים וקושרו, עד שיאגוד דבר אחר עמו. ולכן, "אפקותא דדקלא", הואיל ומחוברים הם זה לזה מצידם התחתון בידי שמים, הרי הם כדבר אחד, (230) ואינם נחשבים כאגודה אפילו קשרם מצידם העליון.

אמר רב חסדא אמר רבינא בר שילא: הני דוקרי דקני, [כעין אפקותא דדקלא הוא, אלא זה בשל קנים וזה של דקלים], מסככין בהו, ואין בהם פסול חבילה.

ואף על גב דאגודי ניהו [אגודים הם מצידם התחתון], אגד בידי שמים לא שמייה אגד.

ואף על גב דהדר אגיד להו שחזר וקשרם מצידם העליון, איגד בחד לא שמייה אגד.

תניא נמי הכי: קנים ודוקרניו, מסככין בהו.

ואם תפרש כפשוטו, ששתי הלכות לימדתנו הברייתא, והיינו, שמסככין גם בקנים וגם בעצים [דוקרנין זה מין עץ, כמו "יחפור בדקר, ויכסה", ביצה ב א], אם כן קשה, "קנים" שנקט התנא, פשיטא, ומדוע הוצרך התנא להשמיענו שמסככין בהם?

אלא על כרחך, אימא: קנים של דוקרניו, כלומר, "דוקרי דקני" — בחלק התחתון של הקנים סמוך לקרקע יוצאים דוקרנים קטנים המחוברים זה לזה, וקא משמע לן, שאין הם נידונים כחבילה, ולפיכך מסככין בהו.

ואמר עוד רב חסדא אמר רבינא בר שילא [מובא כאן אגב מימתו הקודמת]: הני מרריתא דאגמא, חזרת הגדילה ב"אגם", באחו, אדם יוצא בהו ידי חובתו בפסח למצות מרור.

פסגו, לא פסגו ולא אגדו, כשר". ומבואר, שמעיקר הדין אגד בידי שמים שמייה אגד, ורק לכתחילה למצוה מן המובחר יש לחלקו ולאוגדו?!

וכתב הר"ן, דאכן מעיקר הדין אגד בידי שמים חשוב כאגד, אבל חבילי קש וחבילי עצים, הואיל והם פסולים רק מדרבנן משום גזירת אוצר, לא החמירו עליהם אלא באגד בידי אדם שהוא כעין אוצר, שיש לחוש שמא יעשה סיכתו באוצרו, ותהיה פסולה משום "תעשה ולא מן העשוי".

אבל הריטב"א דחה תירוץ זה מדברי הגמרא להלן, שמדמה דין אגד בשנים לענין גזירת חבילין, לדין אגד בשנים באגודת אזור, ומוכח שלא חילקו בין גזירת אוצר לדין אגודה דאורייתא.

ועל כן כתב בשם רבו, שבאגודת אזור לא

צריך אגד בחוט, ודי בזה שאוגדו בידו בשעת ההזאה, ולפיכך אף על פי שאגד בידי שמים לא שמייה אגד, יצא ידי חובתו הואיל ואין אגד חוט מעכב. והוכיח את דבריו, מכך שאפילו פסגו ולא אגדו, שאין כאן לא אגד בידי שמים ולא אגד בידי אדם, גם יצא ידי חובתו, ומוכח שדי בכך שאוגדו בידו.

230. בשפת אמת הקשה: אם איגד בחד לאו שמייה אגד, מדוע צריך את הטעם דאגד בידי שמים לאו שמייה אגד, תיפוק ליה שמחוברים הם יחד, וכדבר אחד הם, ואגד בחד לאו שמייה אגד?!

ותירץ, דהיינו הך, שאם אגד בידי שמים היה חשוב אגד, לא היה זה אגד בחד, שהרי כל ענף עומד לעצמו אלא שנתאגדו בידי שמים, ורק לאחר שנתחדש דאגד בידי שמים אינו אגד,

ומקשה הגמרא: **מיתבי ממה** ששינו בברייתא: **"אזוב"** שנאמר בתורה בכל מקום, הוא אזוב "סתם", **ולא אזוב יון, ולא אזוב כוחלי** [שם מקום (231)], **ולא אזוב מדברי, ולא אזוב רומי, ולא כל אזוב אחר שיש לו שם לווי, שאינו נקרא "אזוב" סתם, אלא יש לו שם לווי.**

וכמו כן לגבי מצות מרור נאמר בתורה, על "מרורים" יאכלוהו, ללא שם לווי, ואם כן, אין לקיים מצות מרור ב"מררייתא דאגמא", הואיל והיא נקראת בשם לווי, ולא "מרור" סתם. (232)

אמר אביי: כלל זה יהיה נקוט בידך: **כל שנשתנה שמו ואינו "סתמי", אלא יש לו שם לווי, והיה זה כבר קודם מתן תורה, ובאתה תורה והקפידה עליו, שאמרה "מרורים" סתם, ומשמע בלא שם לווי, (בידוע) זהו (233) שיש לו שם לווי.** כלומר, שם לווי שלו פוסלו למצות מרור, הואיל

והזכירה התורה מרור סתם, ולא הזכירה גם אותו. אבל אם נשתנה שמו אחר מתן תורה, אם כן אין ראייה מכך שלא הזכירתו התורה בשמו, הרי הוא בכלל אותו מרור "סתם" שאמרה תורה.

והני "מררייתא דאגמא" **לא נשתנה שמייהו קודם מתן תורה כלל.** (234)

רבא אמר לישב באופן אחר: **הני "מררייתא סתמא" שמייהו.** כלומר, מרור זה אינו קרוי "מררייתא דאגמא", אלא מררייתא סתם. **והאי דקרי להו "מררייתא דאגמא",** אין זה אלא ציון מקום, **משום דמשתכח באגמא, שמצויים הם באגם.**

לעיל נתבאר, כי אם אגד דבר יחידי, אין זו "אגודה" לפוסלה לסכוך משום חבילה.

אמר רב חסדא: כמו כן לענין "אגודת אזוב", האמורה בתורה לענין הזאת "מי

ממילא רואין הכל כיחידה אחת, ואז גם אם יאגדנו מצידו השני אין זה אגד, כי אגד בחד לאו שמייהו אגד.

231. כתב מהרש"ל: **הרמב"ם** בסוף נגעים פירש שהוא שם מקום או מדינה, והערוך פירש שצבעו של אזוב זה הוא כחול.

232. הקשה הגאון רבי עקיבא איגר: היאך מדמה הגמרא אזוב למרור, הרי אפשר שדוקא לגבי אזוב שהוא נזכר בתורה וכך הוא שמו, הקפידה תורה על אזוב סתם, ושלא יטול אזוב שיש לו שם לווי, אבל לגבי מרור, הרי כל הירקות שהוכשרו למצות מרור אין שמם מרור, כמבואר במשנה במסכת פסחים שיוצאים ידי חובת מרור בתמכא חרחבינא חזרת וכו', ואינם

קרויים מרור רק מחמת מרירותם, ואם כן למה יגרע מררייתא דאגמא משאר מיני ירקות מרים?! 233. נתבאר על פי הרש"ש.

234. הקשה התפארת ישראל [פרה פרק יא משנה ז]: במסכת שבת דף נו מובא, בשעה שנשא שלמה בת פרעה, בא גבריאל ונעץ קנה בים ועלה בו שירטון, ועליו נבנה כרך גדול של רומי. ומוכח, שקודם לכן לא היתה רומי קיימת, ואם כן מדוע "אזוב רומי" פסול, הרי לא היה לו שם לווי זה קודם מתן תורה?!

עוד הקשה: לתירוצו של רבא — "הני מררייתא סתמא שמייהו, והא דקרי ליה מררייתא דאגמא משום דמשתכח באגמא", הרי גם "אזוב יון ורומי" קרויין כך על שם מקום גידולן,

כלומר, אם נפל אחד מן שלשת גבעולי האגודה לאחר זמן, ונשאר שני גבעולים בלבד, הרי הם כשרים להזאה.

ו"גרדומיר", שייריו, כל שהוא. כשמזין בו פעמים הרבה, מתוך שגבעוליו רכים הרי הם משתברים. ואם נשאר באגודה אפילו כל שהוא, הרי זה כשר להזאה, ובלבד שישתייר מכל אחד מהם כלשהוא, שתהיה אגודתו קיימת.

קא סלקא דעתין, סברה הגמרא לפרש את דברי רב חסדא, שלשיטת רבי יוסי שנים קרויים אגד, ולרבנן רק שלושה קרויים אגד, וכך למד רב חסדא את המשנה:

מדאמר רב יוסי "שייריו" שנים, ודאי אף תחילתו נמי כשר בדיעבד בשנים. לפי ש"אגודה" דיה בשנים. והאי דקתני "שלשה", אינו אלא לכתחילה, למצוה בעלמא.

ומדרבי יוסי אומר שצריך "שלשה" למצוה, הרי שלרבנן "שלשה" שאמרו הוא לעכב, דסברי שאין אגודה פחות משלושה. שאם לא כן, אלא אף הם לא הצריכו שלושה אלא

חטאת", נמים שמעורב בהם אפר פרה אדומה] שמים אותם על הטמא באמצעות אגודת אזוב, שהיא אגודה של כמה קלחי אזוב —

איגד בחר, אגד בד יחידי — לא שמה אגד.

שלוש בדים קשורים יחד — שמה אגד.

שנים בדים קשורים — מחלוקת רבי יוסי ורבנן היא, האם נחשבים הם כחבילה ואגודה. (235)

דתנן [פרה יא ט]: מצות אזוב להזאת מי פרה שאמרה תורה "ולקח אזוב, וטבל במים איש טהור, והזה על האוהל", נעשית בשלשה קלחים, שורשים של איוזב, ובהן שלשה גבעולין, גבעול לכל קלח. [והלכה זו נלמדת בגזירה שווה, ממה שאמרה תורה בפסח מצרים "ולקחתם אגודת אזוב", ואין אגודה פחות משלושה].

רבי יוסי אומר: מצות אזוב — שלשה גבעולין, ושייריו שנים.

צריך שלושה קלחים לעיכובא, או רק למצוה מן המוכרח. והקשה הגאון רבי עקיבא איגר: מה הראיה מחכמים המכשירים אגודה זו בדיעבד, ששנים נחשבים כאגודה, הרי בדיעבד אגד כלל אינו מעכב באגודת אזוב, כמבואר במשנה במסכת פרה: "לא פסגן ולא אגדן כשר", ואפשר שמשום כך הכשירו חכמים בשנים אף ששנים אינם חשובים אגודה!?

אכן הריטב"א כתב, דלדעת רבנן אמנם אין האגד מעכב, אבל מכל מקום צריך שיהיה ראוי לאגד, ועל כן נחלקו חכמים ורבי יוסי, כמה

ומדוע נפסלו לאגודת אזוב מחמת השם לוי שלהם!?

ותירץ: דאזוב רומי ויון היו מיני אזוב שונים מאזוב סתם, ולכך ציינו את שמם על שם מקום גידולם, אבל מרריתא דאגמא, לחינם ציינו אותו על שם מקומו, ולא מחמת שהיה מין אחר, ולכן אפילו שלא היתה רומי קיימת קודם מתן תורה, מן הסתם היה לו כינוי אחר, שהרי מין אחר הוא ואינו אזוב סתם.

235. ולמסקנת הגמרא, מחלוקתם היא האם

למצוה, מה בא רבי יוסי לחלוק עליהם?
נמצא איפוא, שאגד בשנים, מחלוקת רבי
יוסי ורבנן היא. (236)

ומקשה הגמרא על הבנה זו בדברי רב
חסדא: וכי הכשיר רבי יוסי אף אם אגד
מתחילה רק שני גבעולים?

והתניא: רבי יוסי אומר, אזוב שהיה
תחילתו **שנים**, שני גבעולין, ושיריו **אחד**,
שנשר ממנו אחד, הרי הוא **פסול**. **ואינו**
כשר, **עד שיהא תחילתו שלשה** — שאין
תחילתו כשר אלא בשלושה כי בפחות מכך
לאו אגודה היא, ואין שיריו כשרים אלא
בשנים, אבל אם לא נשתייר אלא אחד
פסולה.

הרי שאינו כשר עד שיאגוד מתחילה
שלושה, ובפחות מכך אין זו אגודה, ולא
הכשיר רבי יוסי רק אם היו מתחילה
שלושה, ונשאר בו שנים, ואיך אמר רב
חסדא כי לרבי יוסי אף שנים נחשבים
אגד!?

ומתרצת הגמרא: **איפוך הבנתנו** בדברי רב
חסדא, וכך אמר רב חסדא: **לרבי יוסי** אמרו
שלשה לעכב, ואין האגודה כשרה אם לא
אגד מתחילה שלושה גבעולין, ואילו **לרבנן**:
שלשה שאמרו הוא רק לכתחילה,

למצוה. (237)

ולמד זאת רב חסדא, מזה שלא הכשיר רבי
יוסי אלא בשהיו שייריו שנים, הרי
שבתחילת איגודו צריך שיהיו בו שלושה,
וזה מעכב בקיום המצוה.

ומוסיפה הגמרא ומדייקת דבריה מן
הברייתא:

והתניא [בניחותא]: אגודת **אזוב** שתחילתו
שנים, הרי היא כשרה, ושיריו **אחד**, אף הוא
כשר. **ואינו פסול**, **עד שיהא תחילתו ושיריו**
אחד.

ועל כרחנו, שיטת חכמים היא. שהרי לרבי
יוסי צריך שיהיו שלושה בשעת האגודה.
הרי למדנו, כי לדעת חכמים, אף תחילת
איגודו כשר בדיעבד בשנים, ולא אמרו דין
שלושה אלא למצוה גרידא.

וסברה הגמרא לפרש, כי מה שאמרו
בברייתא "ואינו פסול עד שיהא תחילתו
ושיריו אחד", שני דינים נאמרו כאן:

א. אם היה תחילת איגודו אחד, הרי הוא
פסול, ואינו נחשב אגודה.

ב. אף אם היה תחילתו שנים או שלושה,

קלחים נחשבים אגודה. ועיין עוד שפת אמת,
ובילקוט מפרשים.

236. מבואר מדברי הגמרא, שאפילו אם
לכתחילה צריך שלושה קלחים באגודה, והיינו
שעיקר דין אגודה הוא בשלושה, אין אנו
אומרים שלא תפסל הסוכה אלא בחבילה גמורה,
דהיינו שלושה, אלא אף חבילה של שנים פוסלת

את הסוכה, שהרי אף לדעת חכמים עיקר דין
אגודה בשלושה, ורק בדיעבד די בשנים.

237. כתב הרמב"ם: "מצות אזוב שלושה
קלחים, וכל קלח וקלח גבעול אחד. נמצאו ג'
גבעולין. ושיריו שנים. או אם לקח ב' בתחילה
ואגדן, כשר. נתפרדו הגבעולין ונשאר העלין,
אפילו לא נשאר מכל גבעול מהם אלא כל

ושייריו אחד, הרי הוא פסול, לפי שעתה אינו אגודה.

ולפיכך מקשה הגמרא: האם מברייתא זו דייקת כדבריך, שכאשר היו שיריו אחד, פסול?²³⁸

הא אמרת בברייתא זו עצמה, "שיריו אחד, כשר"?!

ב-ג אלא אימא, הכל דין אחד הוא, וכך היתה כוונת הברייתא לומר: ואינו פסול, עד שתהא תחילתו כשיריו, תחילת איגודו כמו שיריו, דהיינו אחד. אבל אם אגד בתחילה שנים, והאחד נפל לאחר זמן, כשר להזאה.

דרש מרימר: הני איסורייתא דסורא [חבילי קנים הנמכרים במנין, ועושים את החבילות במנין מסוים למוכרם בשוק], מפסכין בהו, ואין לפוסלם כשאר חבילות שפסלו חכמים משום גזירת אוצר.

כי אף על גב דאגדן [שקשר בחבילה], למנינא בעלמא בשעת המכירה הוא דאגדן. כלומר, לא נקשרו אלא לשעת המכירה, לידע את מנין הקנים שבחבילה, ומיד כשיבא לביתו יתיר את אגדן. ולפיכך אין לגזור שמא יקח מאותן חבילות כדי ליבש

וימלך עליהן לשם סכך, כיון שאין דרך להצניען ליבוש בעודן אגודים. ולא גזרו אלא בחבילי קש ועצים המוזכרים במשנה, שהרגילות היא להניחן ליבוש בעודם אגודים.⁽²³⁸⁾

אמר רבי אבא: הני צריפי דאורבני, כמין כוך עגול עשוי מענפי ערבה הקלועים זה בזה, רחב מלמטה וצר מלמעלה, ולמעלה קושרים את כל הענפים בקשר אחד, ומשמישים מחבוא לצידי עופות.⁽²³⁹⁾

כיון שהותרה ראשי מעדנים הקשר העליון שלהן בלבד, אף שלא התיר את קליעתם, כשרין לסיכון, ואינם פסולים משום חבילות.

ומקשה הגמרא: והא אגדי מתתאי הרי עדיין אגודים הם מלמטה, שהיו קולעים אותם מלמטה על ידי חבל כעין מחצלת, ומדוע כשרים הם לסיכון?!

אמר [מישב] רב פפא: דשרי להו. אכן מדובר שהתיר גם את הקשר התחתון המחבר את שני ראשי הקליעה. והחידוש הוא, כי על אף שהחוט עדיין עובר בין הקנים ומחברם זה לזה, אין זו חבילה, הואיל ואינה קשורה.

238. כך פירש רש"י. אבל הריטב"א פירש, שטעמו של מרימר הוא כטעמו של רב הונא בריה דרב יהושע להלך, דכל אגד שאינו עשוי כדי לטלטלו, אינו חשוב אגד. ואפילו אפשר לטלטלו באותו אגד, הואיל ולא נעשה כדי לטלטלו בו כחבילה, לא גזרו חכמים לפוסלו משום גזירת אוצר.

239. רש"י והמאירי פירשו, שאותם צריפי

שהוא, כשר, ששיירי האזוב בכל שהוא". וצריך עיון, הרי מסקנת הגמרא היא, שלחכמים גם כשהיתה תחילתה בשני קלחים, האגודה כשרה בדיעבד, ושייריו כשרים אפילו באחד. והרמב"ם פסק כחכמים, המכשירים כשהיתה תחילת אגודתו בשנים, ומאידך פסק, ששייריו כשרים בשנים דוקא, ואם נשתייר אחד פסול?! ועיין ילקוט מפרשים.